

Toetsstation

Verwijderen corpus alienum oog

Algemene gegevens

Classificatiecode(s)	F70, F75, F76
Doelstelling	Toetsen of de kandidaat in staat is op de correcte wijze een patiënt met een rood oog ten gevolge van een corpus alienum te onderzoeken en behandelen.
Duur station	15 minuten
Auteur(s)	Werkgroep Vaardigheden Huisartsopleiding Nederland
Datum laatste correctie	December 2010

Dit station kwam tot stand op basis van literatuurstudie, praktijkervaring en consensusdiscussie binnen de werkgroep Vaardigheden Huisartsopleiding Nederland.

Literatuur

- Goudswaard AN, In 't Veld CJ, Kramer WLM. Handboek verrichtingen in de huisartsenpraktijk. 2e druk. Houten/Utrecht: Prelum Uitgevers BV, Nederlands Huisartsen Genootschap, 2009: 83-9.
- Rietveld RP, Cleveringa JP, Blom GH, et al. NHG-Standaard Het rode oog. Huisarts Wet 2006; 49(2): 78-91.
- Stilma JS, Voorn ThB, redactie. Oogheelkunde. Praktische huisartsgeneeskunde. 2e druk. Houten: Bohn Stafleu van Loghum, 2008.

Benodigheden

Observator huisarts/gw

Simulatiepatiënt man/vrouw/kind/geen

Materialen

- onderzoeksbank
- goede lichtbron
- voorhoofdsloep
- metaalslijpsel
- varkensoog
- disposable nierbekken om oog in te fixeren
- latex handschoenen (niet steriel)
- oogdruppels/kunsttranen (bijv. Duratears) met opschrift oxybuprocaine óf minims.
- receptpapier
- verwijsbriefpapier
- wattenstaafjes
- niet steriele gaasjes 5x5 cm
- oogverband
- oogfrees (bijv. algebrush), compleet met freesjes)
- ooggutsje
- afvallemmer (geschikt voor dierlijk afval)

Informatie voor de kandidaat

Doel

In dit station wordt getoetst of u in staat bent op correcte wijze een oog uitwendig te onderzoeken en een corpus alienum, met of zonder roestring, te verwijderen uit het oog van een patiënt.

Situatie

U doet avonddienst op de dokterspost op zaterdagavond. Door de assistente wordt u gewaarschuwd dat de heer/mevrouw Marcx zich zojuist heeft gemeld. Ze heeft geen afspraak gemaakt, maar heeft zoveel last van haar oog dat ze tussendoor gezien wil worden. De assistente heeft haar gevraagd in de wachtkamer plaats te nemen en heeft toegezegd met u te zullen overleggen. U zegt toe haar tussendoor te zullen zien.

Opdracht aan de kandidaat

Neem een gerichte anamnese af bij deze patiënt en verricht een gericht lichamelijk onderzoek. Verricht vervolgens op het beschikbare dierlijke oog de handelingen die nodig zijn bij het verwijderen van een corpus alienum en/of roestring uit het oog van de patiënt. Het lichamelijk onderzoek dient u bij de patiënt te verrichten. Dien hem/haar ook oogdruppels ter verdoving toe en geef de instructies en uitleg die nodig zijn voor het verwijderen van het corpus alienum. *Het verwijderen van het corpus alienum en eventuele roestring zelf verricht u op het dierlijke oog.*

Het gaat om de handelingen die u verricht ter diagnose, voorbereiding en tijdens het verwijderen van een corpus alienum. Verricht de handelingen zoveel mogelijk zoals u deze in de praktijksituatie zou doen. Ook de keuze van het materiaal wordt gescoord.

Vertel hardop waar u op let en wat uw bevindingen zijn.

Beschikbare tijd

U hebt 15 minuten de tijd.

Informatie voor de simulatiepatiënt

Achtergrondinformatie

U bent een 16 tot 60-jarige man/vrouw, die op zaterdagmiddag, enkele uren geleden, tijdens het klussen in huis iets in het oog heeft gekregen. Aanvankelijk sloeg u hier eigenlijk geen acht op, maar na verloop van enkele uren ontstonden klachten van pijn (bij doorvragen door de arts omschrijft u dit als: het gevoel dat er iets in het oog zit) en hevig tranen in het linker oog. Het is u opgevallen dat dit oog ook roder lijkt dan het andere oog. Omdat u zich ongerust maakt over deze klachten (u hebt wel eens gehoord dat je blind kunt worden door iets in het oog te krijgen) bent u, zonder een afspraak te maken, naar de dokterspost gegaan zodat een arts er naar kan kijken.

Gegevens voor de anamnese :

- Tijdens boren in metaal iets in het oog gekregen; u droeg geen (veiligheids-)bril
- Aanvankelijk geen klachten, echter na enkele uren toenemend pijn en tranen
- Gevoel dat er nog steeds iets in het oog aanwezig is, zelf niets zien zitten
- Geen lichtschuwheid
- Geen problemen met het zien zelf, m.n. geen uitval, lichtflitsen of troebelingen/wazig zien
- Geen pus in het oog/oog plakt niet dicht
- Andere oog helemaal geen last
- Geen medicatie
- Geen andere ziekten
- Geen andere klachten

Instructie voor het consult

De kandidaat heeft de opdracht om een gerichte anamnese af te nemen en een gericht lichamelijk onderzoek te verrichten. Het is de bedoeling dat de kandidaat tijdens dit consult oogdruppels toepast: normaal gesproken zijn deze bedoeld om het oog te verdoven, in dit geval betreft het (voor u onschadelijke) kunsttranen, zonder verdovings- of conserveermiddel. Als u meerdere keren achter elkaar als simulatiepatiënt optreedt, kan het prettig zijn het linker- en rechteroog af te wisselen, zodat niet steeds hetzelfde oog wordt gedruppeld. Ca. 10-20 seconden na inbrengen van de oogdruppels geeft u desgevraagd aan dat de klachten duidelijk afnemen.

Het oogonderzoek wordt op u verricht, en u krijgt ook de instructies en uitleg omtrent het verwijderen van een metaalsplintertje uit het oog. Daarbij wordt met een vochtig wattenstaafje, gupsje of oogfreesje de metaalsplinter en eventuele roest die zich reeds heeft gevormd uit het oog verwijderd. Het verwijderen van het splintertje en de eventuele roest zelf wordt ten behoeve van deze toets op het eveneens aanwezige dierlijke oog verricht.

Informatie voor de observator

In dit station wordt getoetst of de kandidaat in staat is op correcte wijze een oog te onderzoeken waarbij mogelijk sprake is van een corpus alienum. Tevens wordt getoetst of de kandidaat in staat is op correcte wijze een corpus alienum uit een oog te verwijderen, na verdoven door middel van oogdruppels.

Anamnese, onderzoek en uitleg aangaande de behandeling vinden plaats aan de patiënt, de behandeling zelf wordt door de kandidaat gedemonstreerd op het eveneens aanwezige dierlijke oog!

U beoordeelt de handelingen van de kandidaat met behulp van de scoringslijst.

Controleer of alle benodigde materialen (in voldoende mate) aanwezig zijn. Breng met een vochtig wattenstaafje een klein stukje ijzerslijpsel aan op het dierlijke oog, zodat dit straks door de kandidaat weer kan worden verwijderd. Breng na afloop de situatie weer in zijn oorspronkelijke staat terug, voordat de volgende kandidaat binnenkomt.

Gebruik eventuele resterende tijd om de kandidaat feedback te geven. Dit wordt door de kandidaten zeer gewaardeerd. Wees daarbij tactvol en positief in de benadering. Kandidaten stellen zich immers kwetsbaar op door zich te laten observeren. De toets heeft in de eerste plaats een **educatief** doel en is geen examen.

Toelichting scoringslijst

Item 1

Belangrijk is dat de precieze toedracht van het trauma wordt uitgevraagd. Hiermee wordt informatie gekregen over de aard van het eventuele achtergebleven materiaal en kan ook onderscheid worden gemaakt tussen een oppervlakkig in de cornea gelegen corpus alienum en een perforatio bulbi in geval van een high velocity trauma. Bij boren in metaal vindt zelden een high velocity trauma plaats, dit in tegenstelling tot hameren en/of slijpen. Ook de aard van de pijnklachten (corpus alienum gevoel of echte pijn) en het al dan niet bestaan van daling of verandering van het gezichtsvermogen geven informatie over het wel of niet beschadigd zijn van diepere structuren in het oog.

Item 2

Laat eventuele aanwezige bril of contactlenzen verwijderen voor het onderzoek. Geeft adequate instructies ten aanzien van houding van de patiënt en zorgt voor adequate verlichting.

Item 3

Inspectie geschiedt het beste met goede verlichting en gebruik van een voorhoofdsloep. Onderzoek van het onderooglid vindt plaats door de patiënt naar boven te laten kijken terwijl de huid van het onderooglid omlaag getrokken wordt. Voor het omklappen van het bovenooglid vraagt men de patiënt met geopende ogen naar beneden te kijken, terwijl een wattenstaafje of ander dun voorwerp horizontaal tegen de bovenrand van de tarsus wordt gehouden. Vervolgens neemt men de oogharen van het bovenooglid tussen de vingers (dit gaat het makkelijkst met duim en wijsvinger, met gebruikmaking van een gaasje) en beschrijft men een cirkelvormige beweging, achtereenvolgens naar beneden, naar voren, naar boven en naar achteren waarbij men met het wattenstaafje de bovenrand van de tarsus naar beneden drukt.

De tarsus zal hierdoor omklappen. Door de tarsus goed tegen het oog aangedrukt te houden, klapt deze niet spontaan terug. Het is niet fout als de kandidaat besluit voorafgaand aan deze handeling het oog reeds te verdoven, maar men moet zich realiseren dat de in dit station gebruikte oogdruppels geen werkzame (verdovende) stof bevatten. Men let op roodheid, zwelling, aanwezigheid corpus alienum en aanwezigheid en- of ectropion. Het achterwege laten van beoordeling van de achterzijde van boven- en onderooglid wordt fout gerekend. Voorts wordt het oog onderzocht op secretie, roodheid diep of oppervlakkig (verschuifbaar bij oppervlakkige roodheid; dit kan in dit station niet worden getoetst vanwege het ontbreken van verdoving), vervormingen van het raambeeld (lichtreflectie cornea), aanwezigheid van een corpus alienum, troebelingen en vaatingroei. Tenslotte wordt de voorste oogkamer onderzocht op aanwezigheid van pus (hypopyon), bloed (hyphaema), kleur van de iris en vorm, kleur en grootte van de pupil links en rechts. Het is in dit station voldoende als de kandidaat er blijk van geeft aandacht te hebben voor het onderzoek van cornea, conjunctivae en de voorste oogkamer. Bij afwezigheid van alarmsymptomen als high velocity trauma, pijn, daling of verandering van het gezichtsvermogen of lichtschuwheid en bij afwezigheid van pericorneale roodheid of afwijkingen aan cornea (anders dan een corpus alienum), voorste oogkamer of pupil kan uitgebreid oogonderzoek achterwege blijven. Indien de kandidaat aanstalten maakt om aanvullende onderzoeken te verrichten dient u hem/haar hier op te wijzen en de kandidaat verder te laten gaan met de voorbereidingen op het verwijderen van het corpus alienum. **Voor het resterende deel van deze casus wordt er van uitgegaan dat er inderdaad een corpus alienum in het oog van de patiënt werd aangetroffen.**

Item 4

De patiënt krijgt uitgelegd dat er iets in het oog is achtergebleven en dat de arts dit zal verwijderen. Hiertoe zal het oog eerst worden verdoofd door middel van oogdruppels. Daarna wordt het corpus alienum verwijderd, hetzij door middel van een vochtig wattenstaafje, hetzij door gebruik te maken van het ooggutsje. Een eventueel aanwezige roestring zal worden verwijderd door middel van frezen met behulp van een tandartsboortje. De patiënt wordt verteld dat dit na verdoven geen pijn doet. Voor het inbrengen van de oogdruppels kan patiënt liggen of zitten.

Item 5

De kandidaat vraagt de patiënt het hoofd *onder een hoek van ca. 30 graden* achterover te houden. De patiënt wordt gevraagd naar boven te kijken terwijl met duim of wijsvinger de huid van het onderooglid iets naar beneden geschoven wordt. Vanaf ongeveer 2 cm afstand wordt een druppel in het ontstane "gootje" gedruppeld. Hierna wordt even gewacht met loslaten van het onderooglid om de druppel gelegenheid te bieden op lichaamstemperatuur te komen (het hoornvlies is erg gevoelig, ook voor koude). De patiënt wordt hierna verzocht de ogen even gesloten te houden (door knipperen wordt de verdovende vloeistof snel via de traanbuisjes afgevoerd en kan daardoor onvoldoende tijd krijgen om in te werken); bij kleine kinderen kan het hoofd even in lateroflexie naar de schouder aan de zelfde zijde als het gedruppelde oog worden gehouden ter voorkoming van snelle afvloed van de verdovingsvloeistof. Bij gebruik van werkzame verdovende oogdruppels in de praktijk kan op dit moment extra informatie over de ernst van de aandoening worden verkregen: verdwijnen eventueel aanwezige pijn of fotofobie na 10 - 20 seconden dan is dit bewijzend voor oppervlakkig cornea-letsel. Is dit niet het geval dan moet men toch bedacht zijn op ernstiger oogletsel. Patiënt wordt verzocht na inbrengen van de oogdruppels op de onderzoeksbank te gaan liggen.

Item 6

Het gebruikte freesje dient een doorsnede te hebben gelijk aan de doorsnede van het te verwijderen corpus alienum of roestring. Het gebruik van een vergrotende voorhoofdsloep wordt aanbevolen. Het overige deel van dit station vindt plaats op het eveneens aanwezige dierlijke oog waarin vooraf wat metaalslijpsel gestrooid is; hier dient de kandidaat op te worden geattendeerd!

Item 7

Bij onverwachte bewegingen van de patiënt is het van belang een goed steunpunt te hebben op voorhoofd of wang van de patiënt, dit om uitschieters te voorkomen. In deze gesimuleerde situatie, waarbij het te behandelen oog zich in een bakje bevindt, kan hiervoor het tafelblad worden gebruikt.

Item 8, 9, 20

Eerst wordt de minst invasieve wijze van verwijderen van een corpus alienum geprobeerd. Losliggende corpora aliena zijn met een vochtig wattenstaafje eenvoudig te verwijderen. Lukt dit niet of heeft zich reeds een roestring gevormd, dan kunnen gutsje en/of freesje worden gebruikt om corpus alienum en roestring te verwijderen. Bij het verwijderen van de roestring is het niet erg als er een klein restje achterblijft: dit kan nog vanzelf verdwijnen. Bij roestringen centraal op de cornea moet verwijzing naar de oogarts worden overwogen.

Item 11, 12

Aan de patiënt wordt uitgelegd dat er door het frezen een kleine beschadiging van de cornea is opgetreden waarvoor het zinvol is om een antibiotische oogzalf toe te passen. Indien slechts sprake is van een klein defect hoeft dit slechts eenmalig plaats te vinden. Anders vindt behandeling plaats tot het defect gesloten is (meestal een aantal dagen). De patiënt krijgt geen verdovende oogdruppels voorgeschreven, daar dit de reëpithelisatie verstoort. Een oogverband is niet nodig. Middel van eerste keus is chlooramfenicol oogzalf 1%, 2x daags. Tweede keus is tetracycline oogzalf 4x dgs. Pas wanneer deze middelen niet effectief zijn gebleken komen, na heroverwegen van de diagnose en herhaald oogonderzoek (restant corpus alienum?), fusidinezuur of polymyxine B/trimethoprim in aanmerking. De kandidaat legt aan de patiënt uit dat, indien de klachten ondanks adequate behandeling na drie dagen niet verminderen of verdwijnen, controle dient plaats te vinden. Bij tussentijdse toename van de pijn en/of lichtschuwheid of vermindering van het gezichtsvermogen dient de patiënt onmiddellijk contact op te nemen.

Scoringslijst bij toetsstation Verwijderen corpus alienum oog

Toetsdatum:

Patiënt

Observator

Kandidaat

	niet gedaan	fout gedaan	goed gedaan
--	----------------	----------------	----------------

1. Anamnese, vraagt naar:

Aard van de klachten.	☐	☐	☐
Wijze en tijdstip van ontstaan van de klachten.	☐	☐	☐
Vermindering van de visus.	☐	☐	☐
Bril of contactlenzen dragend.	☐	☐	☐
Andere zieten en medicijngebruik.	☐	☐	☐

2. Lichamelijk onderzoek

Instrueert de patiënt adequaat.	☐	☐	☐
---------------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

3. Let bij inspectie op

Oogleden en wimpers boven en onder.	☐	☐	☐
Voert op correcte wijze omklappen bovenooglid uit.	☐	☐	☐
Secretie en roodheid conjunctivae	☐	☐	☐
Cornea	☐	☐	☐
Voorste oogkamer	☐	☐	☐
Aanwezigheid corpus alienum/roestring	☐	☐	☐

Voor het resterende deel van deze casus wordt er van uitgegaan dat er inderdaad een corpus alienum in het oog van de patiënt werd aangetroffen.

Verwijderen corpus alienum

	niet gedaan	fout gedaan	goed gedaan
Vorbereiding (bij de patiënt)			
4. Geeft heldere uitleg en instructies aan de patiënt	☐	☐	☐
<hr/>			
5. Dient op adequate wijze de verdovende oogdruppels toe	☐	☐	☐
<hr/>			
6. Legt materiaal gebruiksklaar			
Bevochtigd wattenstaafje.	☐	☐	☐
Ooggutsje.	☐	☐	☐
Freesje van juiste diameter en apparaatje.	☐	☐	☐
Gebruikt een voorhoofdsloep.	☐	☐	☐
<hr/>			
Uitvoering (op het dierlijk e oog)			
7. Zoekt adequaat steun	☐	☐	☐
<hr/>			
8. Gebruikt een wattenstaafje	☐	☐	☐
<hr/>			
9. Gebruikt daarna zo nodig het ooggutsje en freesje	☐	☐	☐
<hr/>			
10. Verwijdert corpus alienum en eventuele roestring	☐	☐	☐
<hr/>			

niet
gedaan fout
gedaan goed
gedaan

Nabehandeling

11. Geeft adequate uitleg en instructie ten aanzien van nabehandeling

12. Schrijft het juiste medicament voor

Benodigde tijd: minuten

Algemene indruk: Zeer slecht Slecht Matig Goed Zeer goed

Opmerkingen:

.....

.....

.....

.....